

Nový, Lubomír

[Bertaux, Daniel, ed. Biography and society: the life history approach in the social sciences]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. G, Řada sociálněvědná. 1986, vol. 35, iss. G30, pp. 118-119

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/111717>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

zornost na významnou úlohu kolektivních vztahů v malých skupinách, v nichž se odrážejí všechny aspekty životního způsobu (jeho základy sociálně ekonomické a materiálně technické, sociální a politické, duchovně ideologické, demografické a teritoriální) a které jsou důležitým prostředkujícím článkem mezi společností a jednotlivcem. Jde zejména o tak vlivné oblasti, jako je pracovní kolektiv, rodina, nejnižší články společenské organizace, volnočasové skupiny, sousedské vztahy v místě bydliště.

Práce je uvedena kapitolou o komponentách, základních rysech a hlavních vývojových tendencích socialistického způsobu života. Jako základní tendence autoři uvádějí změny obsahu práce, významu vzdělání, rolí vědy, zvýšení profesionální a teritoriální mobility, zkrácení pracovní doby, zvýšení masové spotřeby, růst a rozvíjení potřeb, internacionalizaci socialistického způsobu života, nutnost zvýšené odpovědnosti za zajištění životního způsobu budoucích generací, rozvoj socialistického vědomí, rostoucí význam malých skupin a kolektivů. Najdeme tu pro nás cenný přehled o literatuře, vydané na toto téma v NDR, a výsledky terénních výzkumů, provedených v lipských závodech a nových sídlištích. Ty jsou zařazeny do dalších tří kapitol, pojednávajících o problematice pracovních kolektivů, rodiny a volného času a o úloze vztahů v bydlišti. Autoři ukazují konkrétní role těchto malých skupin při formování socialistického způsobu života a současně je chápou jako specifický projev i obraz základních celospolečenských rysů a vývojových tendencí.

Z výsledků sociologických šetření nás zaujmou údaje o faktorech spokojenosti v práci (přední místa zaujímá výdělek, zajímavost práce a dobré vztahy v pracovním kolektivu), z rozborů rodinných vztahů — hodnotové orientace, populační problémy (také v NDR převažují rodiny s jedním až dvěma dětmi), otázky dělbý práce v rodině, zřetel k diferenciaci životního způsobu v rodině na základě různých fází rodinného cyklu, v poslední kapitole pak — problematika sousedských vztahů v městských aglomeracích, srovnání města a venkova, rozbor specifických rysů „města“.

Tím má recenzovaná knížka pro nás také hodnotu srovnávací, seznamuje nás nejen se specifickými charakteristikami společenského vývoje v NDR a s přístupy sesterského sociologického pracoviště, ale také přináší podněty k zamyšlení nad příbuznostmi našeho vývoje, nad analogiemi sociálních procesů v našich sousedských zemích i nad problematikou homogenizace životního způsobu v rámci celého socialistického společenství, tj. nad závažnými otázkami spjatými s vymezením rysů, jež na jedné straně spojují socialistické země, a na druhé straně představují znaky, jež odlišují socialistický způsob života od způsobu života v průmyslově vyspělých kapitalistických zemích. Toto srovnání může mít ovšem také ještě širší význam: klade otázku specifiky socialistické alternativy životního způsobu, otázku korelující s problémy realizace socialistické varianty života společnosti v podmínkách vědeckotechnického rozvoje.

Přístup, který autoři zvolili, tj. pohled na životní způsob prizmatem vztahů v menších kolektivech (pracovních, rodinných, volnočasových, teritoriálních), představuje jeden z možných průřezů sociální skutečnosti. Publikace úspěšně prokazuje jeho užitečnost. Jednou z jeho předností je nesporně komplexnost, možnost analyzovat rozmanité komponenty životního způsobu v jejich souvztáženosti, a to na relativně přehledné úrovni malých skupin, v průsečíku celospolečenského a individuálního. A to je právě u tak komplexní problematiky, jakou je problematika životního způsobu, více než potřebné.

Lubomír Nový

Biography and Society. *The Life History Approach in the Social Sciences*. (Ed.: Daniel Bertaux), Sage Studies in International Sociology 23, International Sociological Association (ISA), Beverly Hills—London 1981, 309 s.

Na rozdíl od dřívějších publikací, uveřejněných v této edici Mezinárodní sociologické společnosti (ISA), se sborník studíí „Biografie a společnost“ soustřeďuje na otázky metodologické, a to na použití „biografické metody“ ve společenských vědách, zejména v sociologii a sociální psychologii. Tato metoda se opírá o analýzu biogra-

fických materiálů, které v daném případě — ve srovnání s jejich užitím např. v antropologii, psychologii, etnografii — slouží především tomu, aby poskytly podklady pro hlubší poznání sociálně historických struktur na úrovni makro, mezzo i mikro-sociologické. U různých autorů chápá se pojem „biografického“ materiálu v poněkud odlišných podobách: jako „life story“ (vyprávěná životní historie) nebo jako „life history“, jako životní historie, rozšířená o konfrontaci vyprávění s dalšími historickými dokumenty (psané autobiografie, osobní dokumenty aj.) a tedy předpokládající dva autory, respondentu a analytika, při čemž badatel koriguje často ještě navíc tyto poznatky dalšími daty o dané společnosti. Široké využití mají i „případové“ studie („case history“), zejména v oblasti sociálně disfunkčních, „deviantních“ způsobů chování (kriminálnost, narkomanie, toxikomanie aj.) a ovšem i pokusy podrobit analýze — s potřebnou kritickou obezřetností — dostupné životopisné materiály, uložené u zaměstnavatelů nebo na státních orgánech.

Biografická metoda — jak zdůrazňuje i vydavatel sborníku, francouzský sociolog Daniel Bertaux, vědecký pracovník SNRS (Centre National de Recherches scientifiques) v Paříži — má jakožto metoda užití v sociologii svůj počátek v Polsku, v tradici založené klasickou prací W. I. Thomase a F. Znanieckého. „The Polish Peasant in Europe and America. Monograph of an Immigrant Group“ (1918—1920) a jejich pokračovatele Jozefa Chalasińskiego, profesora varšavské univerzity (zemřel v r. 1979), jehož příspěvek je ve sborníku rovněž uveřejněn. Po období velkého rozšíření této metody v sociologii 30. a 40. let došlo k prudkému útlumu a teprve v 60. letech se znovu obrací pozornost k těmto postupům. Výrazem tohoto procesu je ustavení skupiny „Groupe d'Étude de l'Approche Biographique en Sociologie“ v rámci Mezinárodní sociologické společnosti z iniciativy Daniela Bertaux, kanadského sociologa Nicole Gagnona a polského sociologa Bronisława Misztala. Tato skupina vystoupila se zvláštními zasedáními na IX. světovém sociologickém kongresu v Uppsale (srpen 1978) a v publikaci, na kterou zde upozorňujeme, podává přehled o dosažených zkušenostech z použití této metody.

Sborník se v první části zabývá epistemologickými a metodologickými východisky, v druhé části pak konkrétními aplikacemi této metody a ve třetí části — pojetím „životních historií“ jako historických dat (jako „vyprávěné historie“ — „oral history“). Mezi sedmnácti autory najdeme i řadu významných sociologů ze socialistických zemí: z PLR (Józef Chalasiński píše o životopisech mladé generace polských rolníků jako o obrazu soudobé kultury a Jan Szczański — autor hesla „Biografická metoda“ v knize „Handbuch der empirischen Sozialforschung“, vydané R. Königem ve Stuttgartu r. 1967 — o použití autobiografií v historicko-sociální psychologii) a MLR (Zoltán Kárpáti ze Sociologického ústavu MAV se zabývá užitím biografické metody při rozboru mobility a urbanizace v Maďarsku a Agnes Hankissová z Institutu masové komunikace pojednává o problému reinterpretace osobních životních historií). Již z toho je patrné, že užití biografické metody není bezprostředně svázáno s určitým teoreticko-metodologickým pojetím sociologie. Ve sborníku jsou zastoupeni představitelé interakcionalismu (kteří v době poklesu zájmu o biografické metody udržovali spolu s polskými sociology kontinuitu), strukturalismu, historické sociologie, ale též marxismu.

Nemáme tu místa na to, abychom se podrobněji zabývali jednotlivými příspěvky. Chtěli jsme zde taktó alespoň upozornit na zajímavý sborník, na možnost a nutnost přiměřeně využít také biografických metod v rámci marxistické sociologie pro potřeby sociologické teorie i praxe socialistické výstavby, při studiu problematiky životních drah, formování socialistické osobnosti, rozvíjení socialistického způsobu života a ovšem i v oblasti studia sociálně disfunkčních jevů.

Lubomír Nový

Betty Friedan: *The Second Stage*: New York 1981, Summit Books, 333 s.

Od doby prvních feministických „manifestů“ a angažované publicistiky konce šedesátých let uplynula řada let. Nad situací a programem současného feminismu se zamýšlí jedna z jeho čelných představitelk ve Spojených státech, Bětty Friedanová